

Handläggare
Patrik Åhnberg
Telefon: 08-508 29 892

Till
kommunstyrelsen

Kartläggning och analys av domstolarnas bedömning av straffvärdet för brott som rör hot och våld mot förtroendevalda

Remiss från Justitiedepartementet

Stadsledningskontorets förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslås besluta följande

Justitiedepartementets remiss ” Kartläggning och analys av domstolarnas bedömning av straffvärdet för brott som rör hot och våld mot förtroendevalda” anses besvarad med hänvisning till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande

Lars Rådch
Stadsdirektör

Ingela Lindh
Bitr. stadsdirektör

Ärendet

Kommittén om hot och våld mot förtroendevalda föreslog i betänkandet Jakten på makten (SOU 2006:46) en särskild straffskärpningsgrund för brott mot förtroendevald eller dennes närstående då brottet begåtts p.g.a. förtroendeuppdraget. Regeringen valde att inte genomföra förslaget med motiveringen att det straffvärde som gäller generellt bör vara tillräckligt avskräckande och gälla även för den här typen av brott (prop 2009/10:1) I uppdraget som ges utredaren anges att straffet för ett brott ska återspegla hur allvarligt brottet är. Vid bedömning av straffvärdet ska beaktas bl.a. de avsikter och motiv som gärningsmannen haft. Man menar att lagstiftningen således ger utrymme att se allvarligare än annars på brott mot en person som är förtroendevald eller dennes

närstående, när avsikten eller motivet bakom är just det att personen är förtroendevald.

I uppdraget anges vidare att det saknas en samlad bild av rättspraxis när det gäller bedömning av straffvärdet för brott som består i hot eller våld mot förtroendevalda. Utredaren ska därför undersöka om, och i så fall i vilken utsträckning, brott som riktar sig mot personer i egenskap av demokratins företrädare eller deras närstående leder till strängare straff.

Utredaren anger svårigheter i att hitta domar där målsägaren är en förtroendevald. Detta p.g.a. att det inte finns något tillförlitligt sätt att söka efter vare sig anmälningar, utredningar eller domar rörande brott mot förtroendevalda. Detta gäller både för polisens, åklagarmyndighetens och domstolarnas datasystem. Utredaren har lagt ned uppenbar möda på att finna domar men trots detta inte funnit fler än 27 stycken mellan 2000 och 2014. Utredningen kan därför inte betraktas som en kartläggning utan snarare en stickprovsundersökning. Det är därför tveksamt om utredningen kan sägas uppfylla uppdraget; att visa en samlad bild av rättspraxis.

Slutsatserna som dras utifrån materialet får mot bakgrund av detta anses vara rapsodiska snarare än systematiska. De visar bl.a. på:

- Att det är sällan som en förtroendevald kan komma i åtnjutande av det särskilda skydd som lagstiftaren avsett att ge dem genom brottet hot mot tjänsteman. Förutsättningarna att nyttja brott mot medborgerlig frihet framstår som än mer begränsade. Lagföring får i första hand istället göras för brott som rör samtliga övriga medborgare som privatpersoner. Detta betyder att domstolen vid bedömning av straffvärdet inte lika tydligt har fokus på att gärningen inte enbart riktats mot den förtroendevalde som enskild person utan även mot det demokratiska systemet som den företräder genom förtroendeuppdraget. Utredaren menar att ett möjligt alternativ är att istället väcka åtal för förgripelse mot tjänsteman.
- Att det endast är undantagsvis som åklagaren i gärningsbeskrivningen särskilt anger att målsäganden är förtroendevald.
- Att domstolen inte i något fall direkt har hänvisat till den särskilda straffvärdesregeln som finns i brottsbalken. Flertalet har dock berört straffvärdet i domskälet och

samtliga har fört viss argumentation kring rörande straffvärde och straffmätning. Slutsatsen är att det i en minoritet, kanske så låg som två, av domarna som straffvärdet har bedömts vara så högt att det påverkade påföljden i en skärpande riktning.

- Att domstolens bedömning av frågan om kränkingsersättning kan ge en viss uppfattning om hur domstolen ser på gärningen. Ofta utdöms det lägsta beloppet – 5000 kronor – för kränkning.

Utredaren menar att kartläggningen visar att det ”finns behov av ett utvecklingsarbete” då det gäller domstolarnas bedömning av straffvärdet för brott mot förtroendevalda. Utredaren menar vidare att det är viktigt att polis och åklagare skapar bra rutiner för ett bra bemötande och för hur anmälningsupptagning ska ske. Utredaren anser sig också kunna finna exempel på ett antal framgångsfaktorer.

- Checklista: Polis och åklagare bör ta fram en särskild checklista av det slag som redan finns för att identifiera främlingsfientliga motiv. På så sätt ökar möjligheten att kunna identifiera brott där gärningen är riktad mot en förtroendevald och om gärningsmannens motiv kan tänkas ha ett samband med målsägandens förtroendeuppdrag.
- Tydlig kodning: Varje anmälan som rör en förtroendevald bör åsättas en tydlig kodning redan vid anmälningsupptagningen för att på så sätt möjliggöra uppföljningar och analys.
- Förundersökningar bör ledas av åklagare: Detta för att säkerställa en enhetlig och aktiv ledning av förundersökningen. Ett begränsat antal åklagare bör handlägga och dessa bör samverka i nätverk för att underlägga samordning av ärenden och utveckla en enhetlig praxis och ärendehantering. Ärendena bör prioriteras av både polis och åklagare.
- Tydliggöra gärningsmannens motiv: Åklagaren bör överväga om brottet för gripelse mot tjänsteman kan användas i högre utsträckning. I övrigt finns inga explicita brottsrubriceringar för när målsäganden är förtroendevald. Då bör åklagaren hitta andra sätt att tydliggöra gärningsmannens motiv och varför det anses föreligga försvarande omständigheter. T.ex. bör det alltid anges i gärningsbeskrivningen att målsäganden är förtroendevald.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förnyelseavdelningen

Stadsledningskontorets synpunkter och förslag

Det är inte bara bra att rättsväsendet föreslås att se över sina rutiner när det gäller dessa brott. Det är snarare en nödvändighet för att kunna följa och påverka utvecklingen och för att kunna föreslå förändringar i hantering. Stadsledningskontoret ser positivt både på införandet av checklistor och en förtydligad kodning. Även förslaget att åklagare ska leda dessa förundersökningar och att de ska finna sätt att tydliggöra gärningsmannens motiv är positivt.

Dock vill stadsledningskontoret till detta tillägga att denna fråga har varit uppe i offentlig diskussion under ett och ett halvt decennium. Utredning efter utredning har påvisat att brott mot förtroendevalda som begås i anledning av att de utövar ett förtroendeuppdrag förekommer i en sådan utsträckning att det får anses utgöra ett hot mot det representativa systemet, ett hot mot demokratin. Det är därför högst anmärkningsvärt att samhället inte har kommit längre i skyddet av sina demokratiskt valda företrädare. Från stadsledningskontoret anser vi att förslagen om att förstärka det straffrättsliga skyddet för den demokratiska rättigheten att utöva förtroendeuppdrag, som lades redan i SOU 2006:46 – Jakten på makten - ska genomföras. En särskild straffskärpningsgrund då ett brott begås mot en förtroendevald eller dennes närstående p.g.a. förtroendeuppdraget är en tydlig markering att samhället ser allvarligt på brott emot demokratin.